

Významné osobnosti světové pedagogiky 18. až 20. století.

John Locke

- Anglický filozof, pedagog a politik
- Proslul svou empirialistickou teorií a politickou filozofií – hájil přirozenou rovnost a svobodu lidí
- Ovlivnil britské osvícenství a liberální myšlení
- Život:
 - Narozen ve Wringtonu
 - Byl studentem Oxfordu, později se stal lékařem lorda Coppera a zároveň vychovatelem jeho syna, díky tomu se později dostal do vysokých politických funkcí
 - Kvůli podezření ze spiknutí proti králi musel uniknout do Nizozemí
 - Po revoluci dožívá v exilu v Anglii
 - Nikdy se neoženil ani neměl potomky
 - Znal se s Isaacem Newtonem

Složky výchovy:

A) Tělesná

- promítá se ve zdravotním stylu dítěte
- zaměřena na rozvoj fyzicky zdatného jedince
- pobyt na čerstvém vzduchu přináší regeneraci i pohybový rozvoj pro dítě

B) Mravní

- nejprve máme být přísní, postupně se stát přítelem, vést dítě k respektování učitele a rodiče
- od začátku dítě podřizovat kázni, potlačit jeho žádost a vůli k věcem pro něj nevhodné
- rodičovská autorita – strach z přísnosti, výtky, zastrašování - ukotvení návyk
- tresty jako bití ale vedou k přirozenému odporu, dítě předstírá poslušnost, skrývá nepřátelskost, která může narušit další vývoj
- odměnu (sladkosti, hračky) nepoužívat jako motivaci pro činnosti, které dítě dělá s odporem
- ocenění slovní pochvalou a uznání

C) Rozumová

- výchova gentlemana se znalostmi jazyků a účetnictví
- základní všeobecný přehled učiva pro žáka, znát dobře svůj, francouzský a latinský jazyk a sedmero svobodných umění
- nalézt pedagoga s přirozenou autoritou pro udržení pozornosti, a který by rozvíjel mravnost

D) Pracovní

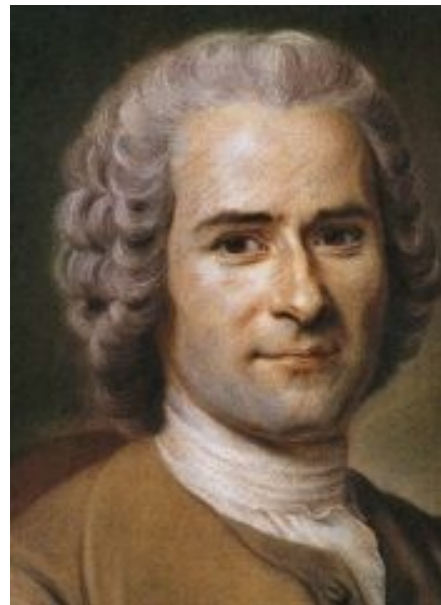
- zaměřuje se na provozování nějakého řemesla
- osvojení si dané dovednosti a zručnosti
- doporučuje zahradnictví, zemědělství nebo práci se dřevem
- důraz klade na mravní výchovu – upevňování hodnot a uchování majetku
- mladý gentleman se má naučit nějakému řemeslu
- rozvíjet výchovu od nejtělejšího mládí
- cíl výchovy: výchova představitele vedoucí vrstvy společnosti ‘gentlemana’ reprezentanta střední vrstvy tehdejší anglické buržoazie

Díla:

- Pojednání o toleranci – o náboženské snášenlivosti
- Esej o zákoně přírody – o přírodovědných zájmech
- Dvě pojednání – o vládě, kde pojednává vztah mezi dítětem a rodičem
- Úvahy o výchově – podrobně zde vypracoval své názory na výchovu
- Pojednání o lidském rozumu – diskuze o schopnostech člověka a o hranicích lidského rozumu

Jean Jacques Rousseau

- Francouzský filozof a preromantický spisovatel
- Zakladatel svobodné a přirozené výchovy
- Jeho dílo ovlivnilo Velkou francouzskou revoluci
- Podstata učení: Lidé se rodí dobří, ale kazí je společnost, volal po návratu k přírodě a lidské přirozenosti
- Žil s negramotnou švadlenou, měl 5 dětí, které umístil do sirotčince
- Život:
 - Narodil se v Ženevě roku 1712.
 - Jeho vzdělání spočívalo ve čtení kalvinistických kázání a Plutarchových životopisů.
 - Otec jej dal na učení k notáři a k ryteckému mistru.
 - V 16 letech opustil domov, konvertoval ke katolíkům, později se vrátil k evangelictví.
 - Živil se jako komorník, vychovatel, osobní tajemník a učitel hudby, studoval hudbu a získal místo hudebního mistra.
 - Byl stoupencem senzualismu – poznatky odvozené z požitků.
 - Odsuzoval učení z knih, doporučuje vlastní zkušenost, ve spise Nová heliosia obhájil právo člověka na svobodný život.

Výchova:

- Výchovou dětí bohatých rodičů se rozhodl změnit vládnoucí třídu, aby byla ochotna napravit společnost.
- Prvním pomocníkem výchovy je sám život

- Hlavní požadavky na tuto výchovu - naturalismus (přirozenost) a svoboda, odmítá pohled na dítě jako na "malého dospělého", prosazuje ochranu jeho práv a individuality
- Cíl: výchova pracovitých, nezávislých a aktivních občanů, kteří jsou schopni hájit svá práva, shoda s přírodou ve výchově – respektování přirozenosti dítěte, jeho věkových zvláštností, pozitivní výchova může nastoupit, až ji dítě bude vyžadovat samo - vychovávat člověka znamená: "vychovávat jeho srdce" – jeho dobré city, úsudek a vůli
- Výchova k nám přichází:
 - Od přírody – rozvoj našich schopností a orgánů
 - Od lidí
 - Od věcí – získávání zkušeností z na nás působících předmětů

3 stupně nerovnosti mezi lidmi:

1. vznik soukromého vlastnictví – rozdělení společnosti na bohaté a chudé
2. vznik státu – rozdělení na ty, kteří vládou a na ty, kteří si nechávají vládnout
3. vznik despotických systémů – tzn. vláda tyranií

Díla:

- Emil aneb o výchově – skládá se z 5 knih pojednávajících o periodách výchovy:
 - 1-2 let tělesný vývoj a otužování,
 - 2-12 let rozvoj smyslů,
 - 12-15 let rozumová a pracovní výchova,
 - 15 -21 let výchova mravní,
 - výchova Žofie, budoucí manželky Emilovy
- O společenské smlouvě
- Vyznání,
- Hudební slovník,
- Vyznání savojského vikáře

Johann Heinrich Pestalozzi

- Švýcarský zakladatel národní školy
- Humanistický pedagog, vychovatel lidu a didaktik
- Považován za zakladatele praktické sociální výchovy, učitel elementarista
- Po J. A. Komenském se jedná o jednu z nejvýznamnějších postav moderní světové pedagogiky

Život:

- Narozen v Curychu roku 1746.
- Po nedokončeném studiu teologie a práv se snažil zvýšit životní úroveň – vzorné hospodářství, chtěl vyučovat zemědělce metodám hospodaření.

- Roku 1774-80 s manželkou zřídil ústav pro výchovu chudých dětí – rodinné prostředí, 40 dětí, učili e příst, tkát, zemědělským dovednostem, po práci se učili elementárnímu vzdělávání (čtení, psaní, počítání)

Názory a myšlenky:

- Při studiu se nechal inspirovat názory francouzských osvícenců - bohatstvím národa je půda, nikoli zlato
- Byl silně ovlivněn názory Rousseaua, které nadále rozvíjel, částečně se distancoval
- Věřil, že abychom změnili lidi, musíme je milovat, je autorem myšlenky, že každý čin, který nevychází z lásky je zárodkem smrti
- Tvrdil, že přirozeného vzdělání a výchovy lze dosáhnout pomocí harmonického rozvoje při zapojení hlavy (intelekt), srdce (náboženství) a ruky (manuální a řemeslná stránka)

Pedagogika:

- Cíl výchovy: mravní rozvoj, stálé sebezdokonalování, postupné odhalování lidskosti v každém jedinci
- Veškeré vyučování má být výchovné, opírá se o systematicklost a názornost
- Zakladatelem školní tělesné výchovy – zahrnovala i praktické činnosti
- Požadoval, aby hodina byla svěží a radostná, učitel měl být mezi dětmi dítětem

Elementární gymnastika - soustava kloubových cvičení

- Cílem je dokonalá jednota a harmonie těla s duchem a mravností, součástí byla i zdravá životospráva

Pestalozziho výchovný institut:

- Původně na zámku Burgdorf
- Rozvíjel zde vlastní výchovné vyučovací metody popsané v jeho díle "Jak Gertruda učí své děti".
- 1804 přestěhován do Yverdonu, kde na jeho seminářích získávají zkušenosti domácí i zahraniční pedagogové
- K zániku institutu vedou vnitřní rozepře v učitelském sboru, roku 1820 musí ústav opustit.

Johhan Friedrich Herbart

- Německý filozof, psycholog a pedagog .
- Výrazně ovlivnil pedagogickou teorii i vyučovací praxi, jak v Německu, tak i v českých zemích rakouské monarchie.
- První pedagogickou praxi získává jako soukromý vychovatel v Bernu.
- Navštívil Pestalozziho ústav v Burgdorfu, o jeho metodě napsal tři spisy a oceňoval na ní hlavně všestrannost a elementárnost.
- Zaměřil se na výchovu dorostu vyšších tříd.

Herbartovo pojetí pedagogiky:

• Je založen jednak na tzv. praktické filozofii (především etice), která pomáhá určit výchovné cíle, které rozdělujeme na:

1. nezbytné – pevný charakter, rozvoj aktivity a mnohostranných zájmů
2. možné – vztahuje se na konkrétní povolání

Členění výchovy podle Herbarta:

- Vedení
 - Má tvořit předpoklady pro vyučování a mravní výchovu.
 - Vedení se uskutečňuje i hrozbou, dozorem, tresty, včetně tělesných a odnímání svobody.
 - Autorita a láska jsou jen pomocné prostředky vedení.
 - Celý systém má dítě odvracet od porušování kázně.
- Vyučování
 - Považuje za nejdůležitější a základní prostředek výchovy.
 - Při výchově není důležitý jen rozum, ale důležitou úlohou hrají i city a vůle.
 - Nejdůležitější úkol je vzbuzení mnohostranného zájmu, ze kterého pak vyplývá i pozornost, důsledné osvojení daného učiva.
 - Vytvořil teorii stupňů vyučování, která se stala všeobecně uznávanou

Teorie stupňů vyučování:

1. Jasnost
 1. Zhloubání se do učiva za stavu klidu.
 2. Výklad nového učiva je založený na vytváření představ.
2. Asociace
 1. Zhloubání se do učiva ve stavu pohybu.
 2. Minulé učivo se spojuje s představami, které žák nabyt již dříve a má podobu rozhovoru.
3. Systém – Představuje vyvození závěrů, definic a pravidel.
4. Metoda – Využití nových poznatků v praxi.
 1. Zabýval se i otázkou škol a navrhl školu elementární, měšťanskou a gymnázium.

2. Měšťanská škola byla reálná, která byla zaměřena na obchod, průmysl a jiné praktické obory.
5. Mravní výchova
 1. Cílem je vštípit mravní pojmy.
 2. Při mravní výchově doporučuje najít u každého chovance kladné stránky a jeho osobnosti a ty nadále rozvíjet.
 3. Stanovit přesná pravidla chování, podněcovat chovance pochvalou a pokáráním, ukazovat chyby chovanci aby pochopil smysl pravidel, ale také aby získal vlastní zkušenosti.

V etice sestavil patero praktických kritérií upravující mravní život jednotlivce i celé společnosti:

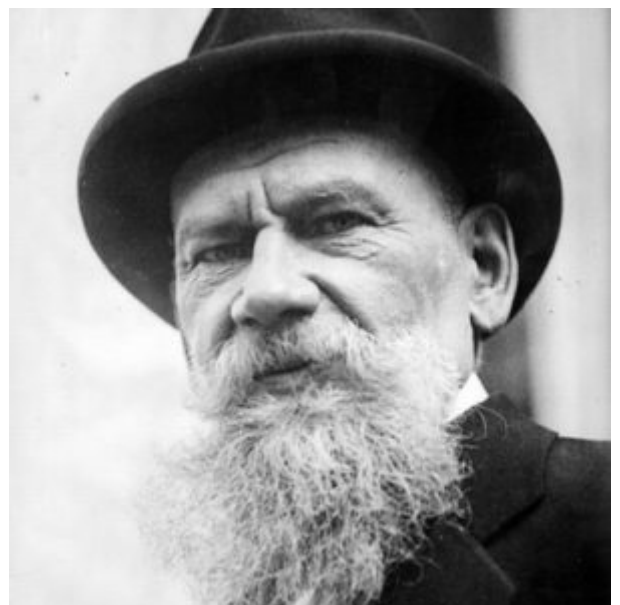
1. Idea vnitřní svobody – kdy vůle je v souladu s rozumem
2. Idea vnitřní dokonalosti
3. Idea náklonnosti – záleží na tom, že se člověk snaží nezištně činit dobro jiným. Soulad vlastní vůle s vůli ostatních.
4. Idea práva – konflikty jsou řešeny na základě práva vypracovaného podle dobrovolné dohody
5. Idea spravedlnosti – jak prokázat služby společnosti popř. jednotlivcům, kteří slouží v souladu s vůli nebo jak potrestat ty, kteří tuto vůli porušují

Herbartismus:

- Herbart rozpracoval spoustu důležitých didaktických otázek platných dodnes, ale k jejich rozšířením došlo až po jeho smrti.
- Jeho názory se staly základem středních škol.
- Kritizoval nedostatek pedagogické svobody, příliš velký počet žáků ve třídách,
- Soudí, že veřejná škola jako byrokraticky organizovaná instituce nemůže přiměřeně respektovat individuální zvláštnosti žáků a podporuje spíše egoismus a rozdíly mezi lidmi.
- Apeloval, aby o žakově vzdělání rozhodoval prospěch a ne původ, přání rodičů

Lev Nikolajevič Tolstoj

- Geniální spisovatel, narozen v Rusku v Jasně Poljaně roku 1828
- Zabýval se filozofií, náboženstvím, psaním knih a učebnic, studoval filologii a později práva na kazaňské univerzitě, studium nedokončil
- Projevoval hluboký zájem o pedagogiku
- Cestoval po Německu a Francii, aby si prohlédl tamní školy a poznal školský systém.
- Roku 1849 zakládá školu pro vesnické děti v Jasně Poljaně.
- Dále založil dalších 15 škol, fungujících pod jeho dohledem – chtěl zvýšit úroveň rolníků

- V rámci pedagogiky se zapsal jako teoretik a realizátor ideje “volné školy”
- Má velké zaujetí pro výchovu, jeho výchova vychází z velké úcty k člověku a k dítěti, jehož duši chtěl rozvíjet
- Vydává i pedagogický časopis “Jasná Poljana”

Idea volné školy:

- Škola s volnou docházkou, bez učebního plánu a osnov, odmítá vyučovací hodiny, délka se řídí zájmem žáků
 - Volné metody práce – metoda výchovy je zkušenost
 - Předměty se střídají podle zájmu žáků, pobyt v přírodě, pedagog – citový vztah k žákům, podporuje jejich tvořivost, skromnost, návrat k přírodě, vegetariánství – Rousseau
 - Memorování a zkoušení nahrazeno ruční prací, chtěl, aby děti na vědomosti přicházely samy
 - Cíl výchovy: rozvoj žákovy iniciativy a tvořivosti

Charakteristika výchovy:

1. Pedagogický takt
2. Láska a úcta k žakově osobnosti
3. Škola má být pedagogickou laboratoří

Pedagogická díla:

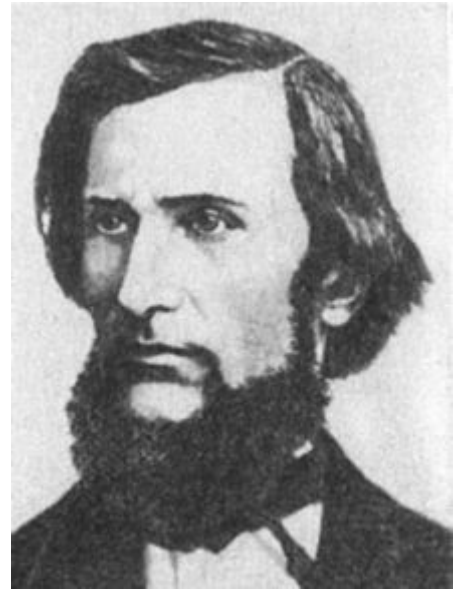
- Slabikář – napsáno pro základní výuku
- Početnice a Čítanky (příběhy a zkrácené pohádky)
- Azbuka, Plody vzdělanosti
- Pedagogické stati: O vzdělání lidovém, O metodách vyučování čtení
 - v žádném z jeho dílech nenajdeme slovo trest
 - podle těchto děl se vyučovalo až do roku 1917

Názory:

- Upírá státu právo vnucovat lidu povinnost školní docházky, školská organizace má vycházet ze svobodného rozhodnutí lidu
- Odsuzoval herbatismus
- Kritizoval cara, stát, manželství, církev, umění a dokonce i peníze

Konstantin Dimitrijevič Ušinskij

- Ruský učitel a pedagogický teoretik ukrajinského původu
- Zakladatel ruské pedagogiky a ruské národní školy
- Tvůrce teorie rodinné výchovy v Rusku
- Svými spisy ovlivnil nejen pedagogiku ruskou, ale i evropskou
- Život:
 - Po studiích na moskevské univerzitě pracoval jako profesor Děmidovského lycea v Jaroslavi.
 - Vydal zde studii: O kamerálním vzdělání. Jako jeden z prvních pedagogů v Rusku se zabýval Předškolní výchovou
 - Napsal mnoho učebnic, které se používaly i po jeho smrti
 - ‘‘Dětský svět’’ - čítanka elementárního věcného vzdělávání, proslulá učebnice pro nejmenší žáky
 - Celý život zápasil s carskou vládou za realizaci svých pokrokových myšlenek.
 - Osobně poznal Pestalozziho metody, stal se jejich šířitelem v ruských podmínkách, musel opustit Rusko.
 - Na svých cestách sbírá náměty pro zlepšení školství ve své vlasti a navrhoval, aby učitelé měli možnost si zvýšit vzdělání a postavení ve společnosti studiem na fakultách
 - Převratný význam má článek ‘‘Rudé slovo’’ – dává zde přednost učení se mateřskému jazyku

Předmět pedagogiky:

- Považuje zkoumání objektivních zákonitostí výchovy
- Význam pro formování charakteru člověka má práce

Cíl výchovy:

- Rozvoj takového člověka, který žije pro zájmy společnosti, miluje práci a je hluboce mravný, výchovu má mít národní ráz.
- Za nejdůležitější základ mravní výchovy považoval náboženství.
- Příkladá význam mateřskému jazyku jako vyučovacímu předmětu

Vytváří první ruskou klasickou koncepci pedagogické soustavy a rozděluje pedagogiku na část:

- Všeobecnou – zkoumající obsah a cíl výchovy
- Didaktickou – zajímá se o prostředky výchovy

Rozpracoval teorii vyučovacích principů:

1. Aby organizace výchovy byla svěřena lidu
2. Aby výchova zprostředkovala dětem reálné vzdělání
3. Aby vyučování probíhalo v mateřském jazyce

4. Aby si děti osvojovaly vysokou morálku a aby byly vedeny k práci, čestnosti, k oddanosti vlasti a úctě ke všem lidem
 5. Aby muži i ženy měli stejné právo na vzdělání
 6. Aby do pedagogiky nebyly zanášeny a pedagogické zkušenosti ruskému národu cizí
- Zavádí termín pedagogická antropologie – založena na vědách o člověku, dítě má být podrobena systematickému vzdělání po 7. roce
 - Pro své zásluhy byl nazván Otcem ruské národní školy, na jeho paměť se uděluje pedagogům medaile Ušinského

Díla:

- Člověk jako předmět výchovy – pedagogicko-psychologické pojednání (zákonitosti rozvoje osobnosti)
- O mravném životě v ruském chování, Pedagogická cesta po Švýcarsku

Anton Semjonovič Makarenko

- Ukrajinský a sovětský spisovatel a pedagog
- Tvůrce kolektivní výchovy (originální výchovný systém)
- Za svůj život úspěšně prošel několika měšťskými školami a pedagogickými kurzy -> dostal se na post národního učitele na významné ruské škole
- Pracovní činnosti byly organizovány v oddílech, z nichž každý měl svého velitele.
 - Makarenko zde spojil prvky práce, hry a vojenského pořádku (měli své uniformy, orchestr.).
 - Tento systém byl nazván "Systém hole" a kolonie nazvány "Arakčejevská kasárna"

Výchova:

- Odmítal svobodnou výchovu, věřil v tvořivost a tvořivé schopnosti dítěte, které lze správnou výchovou probudit.
- Základem jeho výchovy je kolektiv a práce.
- Výsledkem výchovy má být disciplína.
- Zdůrazňoval význam výchovy v předškolní věku, základem výchovy je rodina.
- Své názory na rodinu vyjádřil v knize pro rodiče "O výchově dětí v rodině", cílem je výchova charakteru.

Kolektiv:

- Je důležité vytvořit správné vztahy v kolektivu a jedinec se musí podřídit vůli celého kolektivu
- Pokládal kolektiv za jeden ze základních prostředků (dodnes terapeutické komunity), šlo mu o vyspělý kolektiv respektující autoritu k pedagogovi a sobě navzájem
- Stanovil 3 pravidla výchovné práce v kolektivu:
 - přesnost rozkazu
 - umění se podrobovat
 - odpovědnost

Pedagogické principy:

- Pedagogický optimismus
- Pedagogický humanismus
- Perspektivnost
- Vlastní příklad pedagoga

Zdroj:

PODLAHOVÁ A KOL. (ed.) Antologie profilů významných pedagogů. Olomouc: VUP 2001 80-244-0313-7.